

УДК 343.122

DOI <https://doi.org/10.32782/2709-9261-2025-1-13-8>**Ципа Сергій Іванович,**

аспірант

(Донецький державний університет внутрішніх справ, м. Кривий Ріг)

ORCID: <https://orcid.org/0009-0004-7712-2484>

ВІДВІД СЛІДЧОМУ СУДДІ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ СПОСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВОСУДДЯ ТА ЗАХИСТУ ПРАВ ПОТЕРПІЛОГО НА СТАДІЇ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Статтю присвячено аналізу актуальних питань правового регулювання та практичного забезпечення права потерпілого на відвід слідчому судді на стадії досудового розслідування в кримінальному провадженні, особливостям та процесуальним механізмам такого забезпечення.

Акцентовано на проблематиці практичної реалізації права на відвід на стадії досудового розслідування в кримінальному провадженні та механізмах забезпечення такого права. Проаналізовано праці вчених, які вивчали особливості та специфіку заявлення відводів слідчим суддям у кримінальних провадженнях. Розкрито практичні особливості та неузгодженості, що виникають у процесі реалізації права на відвід слідчому судді на стадії досудового розслідування в кримінальному провадженні. Висвітлено актуальні питання реалізації права на відвід слідчого судді відповідно до норм Кримінального процесуального кодексу України, практику Верховного Суду, а також позицію Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ).

У статті досліджено проблемні питання забезпечення права потерпілого на відвід слідчого судді під час досудового розслідування в кримінальному провадженні з метою гарантування належного відправлення правосуддя та ухвалення судових рішень в Україні.

У процесі дослідження викладено розуміння сутності інституту відводу, з'ясовано значення інституту відводу слідчого судді в дотриманні гарантій відправлення правосуддя на стадії досудового розслідування в кримінальному провадженні, вказано про необхідність дотримання міжнародних норм під час розгляду заяв про відвід, з'ясовано проблемні практичні питання порядку та особливості заявлення відводів слідчим суддям, а також проаналізовано актуальну судову практику вирішення таких відводів.

Констатовано, що саме незалежне та неупереджене відправлення правосуддя є гарантією забезпечення прав і свобод кожного громадянина, а тому з метою ефективного захисту прав, свобод та законних інтересів потерпілого в кримінальному провадженні необхідно враховувати практичні особливості та застосовувати норми права, викладені в постановках Верховного Суду та рішеннях ЄСПЛ.

За результатами правового аналізу чинних норм кримінального процесуального законодавства України, з урахуванням сучасної судової практики в частині забезпечення прав потерпілого на стадії досудового розслідування в кримінальному провадженні, надано пропозиції щодо усунення законодавчих колізій шляхом внесення доповнень до норм КПК України.

Ключові слова: відвід, потерпілий, відправлення правосуддя, право на відвід, забезпечення прав потерпілого, досудове розслідування, практика ЄСПЛ, захист прав.

Постановка проблеми. Пріоритетною проблемою будь-якої сучасної правової держави є захист прав, свобод та законних інтересів особи, в тому числі й потерпілого від кримінального правопорушення. Стадія досудового розслідування, під час якої правоохоронні органи здійснюють слідчі (розшукові) дії, збирають докази та досліджують обставини вчинення злочину з метою встановлення об'єктивної істини, є однією із найважливіших стадій кримінального провадження, яка передуює судовому розгляду.

Актуальність досліджуваної проблеми полягає в тому, що з 2012 року кримінальний процес увійшов

у правове поле нового Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України), яким суттєво розширено функції суду щодо контролю за дотриманням прав і свобод сторін кримінального провадження під час досудового розслідування, а також запроваджено із цією метою інститут слідчого судді як особи, яка спеціально уповноважується на здійснення такого контролю.

Під час відправлення правосуддя як основної функції судової влади в Україні, на стадії досудового розслідування в кримінальному процесі виключно слідчі судді вирішують кримінальний процесуальний спір по суті.

Своєю чергою інститут відводу слідчого судді є важливим інструментом у забезпеченні неупередженості судді на стадії досудового розслідування в кримінальному провадженні, який покликаний забезпечити справедливості судового розгляду, а також неупередженість і законність прийнятого судового рішення. Саме відвід безпосередньо впливає на склад суду, а судові рішення, ухвалені незаконним і упередженим складом суду, є підставою для скасування або зміни судового рішення за результатами його подальшого оскарження.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У науковій літературі питання особливостей відводів суду в кримінальному процесі були предметом наукових пошуків таких учених: О.В. Бауліна, В.Г. Гончаренка, О.В. Капліної, Ю.О. Кухарук, Д.В. Лазаревої, А.В. Мельниченка, С.В. Оверчука, Л.Д. Удалової. Незважаючи на те, що наукові здобутки цих дослідників мають важливе теоретичне та практичне значення для розв'язання низки проблемних питань щодо правового регулювання відводу суду в кримінальному процесі, окремі питання, пов'язані з практичними аспектами відводу слідчого судді на стадії досудового розслідування в кримінальному провадженні, залишаються не вирішеними та потребують додаткового аналізу.

Мета статті – аналіз правового регулювання відводів слідчому судді, практичне забезпечення потерпілому права на відвід і вдосконалення інституту відводу слідчому судді на стадії досудового розслідування в кримінальному провадженні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інститут відводу судді від участі в розгляді конкретної кримінальної справи є важливою гарантією забезпечення правосуддя незалежним і неупередженим судом в Україні.

Відповідно до частини першої ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи впродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, установленим законом, який вирішить спір щодо його прав та обов'язків цивільного характеру або встановить обґрунтованість будь-якого висунутого проти нього кримінального обвинувачення [1].

У судовому процесі можуть виникнути обставини, які виключатимуть участь слідчого судді в кримінальному провадженні, оскільки впливатимуть на справедливість і обґрунтованість ухваленого ним судового рішення.

Стаття 3 Конституції України визначає, що права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави [2].

Відповідно до ст. 56 КПК України, протягом кримінального процесу потерпілий, зокрема, має право заявляти відводи і клопотання [3].

Керуючись п. 1 ч. 7 ст. 56 Закону України «Про судоустрій та статус суддів», суддя зобов'язаний справедливо, безсторонньо та своєчасно розглядати і вирішувати судові справи відповідно до закону з дотриманням засад і правил судочинства [4].

Практика Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) вказує на існування як суб'єктивного елементу безсторонності суду, який полягає у відсутності відкритого прояву упередженості та особистої зацікавленості, а також суб'єктивного, який передбачає існування достатніх гарантій, щоб виключити будь-які сумніви щодо цього.

Зміст ст. 6 Конвенції та практики ЄСПЛ із питань неупередженості суду вказує, що правосуддя має не

тільки здійснюватись, а повинно також демонструватись. Суд має вселяти громадянам довіру до нього в демократичному суспільстві.

Зокрема, у справах «Кипріано проти Кіпру» (заява №73797/01) та «Мікалlef проти Мальти» (заява № 17056/06), ЄСПЛ зазначено, що неупередженість означає відсутність упереджень або упередженості, при цьому її наявність або відсутність можуть бути перевірені різними способами [5; 6].

У справах «Кипріано проти Кіпру» (заява №73797/01), «П'єрсак проти Бельгії» (заява № 8692/79), «Гривз проти Сполученого Королівства» (заява № 57067/00) ЄСПЛ зазначено про відмінність між суб'єктивним підходом, тобто прагненням переконатися в суб'єктивному обвинуваченні або інтересі певного судді в конкретній справі, та об'єктивним підходом, тобто визначенням, чи були судді надані достатні гарантії, щоб виключити будь-які обґрунтовані сумніви в правосудді [7; 8].

Так, за словами Ю.М. Данілова, важливим інструментом у забезпеченні неупередженості судді в кримінальному провадженні, в тому числі, є інститут відводу судді. Він безпосередньо впливає на склад суду та можливість його змінити [9, с. 742].

Своєю чергою Д. Лазарева та А. Мельниченко відмітили, що принцип незалежності доцільно представити формулою «закон і суддя», оскільки суддя не тільки має право, а й зобов'язаний виконувати та дотримуватися закону під час прийняття важливих рішень [10, с. 191].

Статтями 75–83 КПК України визначено особливості відводів слідчого судді або судді в кримінальному провадженні.

Керуючись ст. 75 КПК України, обставинами, які виключають участь слідчого судді в кримінальному провадженні, є:

- 1) якщо він є заявником, потерпілим, цивільним позивачем, цивільним відповідачем, близьким родичем чи членом сім'ї слідчого, прокурора, підозрюваного, обвинуваченого, заявника, потерпілого, цивільного позивача, цивільного відповідача;
- 2) якщо він брав участь у цьому провадженні як свідок, експерт, спеціаліст, представник персоналу органу пробації, перекладач, слідчий, прокурор, захисник або представник;
- 3) якщо він особисто, його близькі родичі чи члени його сім'ї заінтересовані в результатах провадження;
- 4) за наявності інших обставин, які викликають сумнів у його неупередженості;
- 5) у випадку порушення, встановленого частиною третьою статті 35 цього Кодексу, порядку визначення слідчого судді, судді для розгляду справи.

В аналізі пункту 4 ч. 1 ст. 75 КПК України заслуговує на окрему увагу застосування Бангалорських принципів поведінки суддів від 19 травня 2006 року, схвалених Резолюцією Економічної та Соціальної Ради ООН 27.07.2006 р. № 2006/23. Так, згідно з п. 2.5 «Бангалорських принципів поведінки суддів», суддя заявляє самовідвід навіть у тому випадку, якщо у стороннього спостерігача могли би виникнути сумніви в неупередженості судді [11].

Пунктом 3 Європейського статуту судді, прийнятого Європейською Асоціацією Суддів у 1993 році, передбачено, що суддя не тільки повинен бути неупередженим, але й повинен сприйматися будь-ким як неупереджений.

Актуальна практика ЄСПЛ підтверджує та конкретизує наведені вище принципи на практиці.

Зокрема, відповідно до рішення Європейського суду з прав людини у справі «Лауко проти Словаччини» (заява № 4/1998/907/1119) будь-який служитель Феміди, щодо якого є підстави сумніватися в неупередженості, повинен бути усунутий від розгляду справи, тобто завити самовідвід» [12].

Проте у вітчизняній судовій практиці питання реалізації права на відвід слідчому судді на стадії досудового розслідування в кримінальному провадженні розв'язуються не завжди на користь учасників кримінального провадження, в тому числі й потерпілого.

Аналізуючи зазначене питання, необхідно звернути увагу, що процесуальні рішення судді, їх зміст та форма не можуть бути підставою для відводу судді. Відповідно до роз'яснень, які містяться в п. 10 Постанови Пленуму Верховного Суду України № 8 «Про незалежність судової влади» від 13 червня 2007 року, процесуальні дії судді, законність і обґрунтованість рішень суду можуть бути предметом розгляду лише в апеляційному та касаційному порядку, визначеному процесуальним законом, відповідно, незгода сторони з винесеним суддею судовим рішенням, а так само прийняттям суддею процесуальних рішень, не може бути підставою для відводу судді, а має наслідком право сторони на апеляційне та касаційне оскарження судового рішення [13].

Так, чинним КПК України передбачено можливість оскарження потерпілим судових рішень слідчого судді окремо або разом із кінцевим процесуальним рішенням по кримінальному провадженню з наведенням мотивів такої незгоди, а заперечення на ухвалу суду, що не підлягає оскарженню, можна включити до апеляційної скарги на судові рішення за наслідками розгляду справи.

Як вказано в ухвалі Великої Палати Верховного Суду від 13 січня 2021 року у справі № 761/16124/15-ц неможливість для учасника справи заявити відвід із підстав незгоди з рішенням або окремою думкою судді в інших справах чи висловленою публічно думкою судді щодо того чи іншого юридичного питання обґрунтовується необхідністю дотримання одного з найважливіших принципів судочинства – *nemo iudex in causa sua* (ніхто не може бути суддею у власній справі), який виключає для учасника процесу можливість обирати суддю на власний розсуд, зокрема шляхом заявлення відводів тим суддям, відома правова позиція яких позивача не влаштовує [14].

В ухвалі від 01 жовтня 2018 року у справі № 9901/673/18 Великою Палатою Верховного Суду визнано відвід безпідставним, зокрема вказано, що «незгода сторони з процесуальними рішеннями судді, рішення або окрема думка судді в інших справах, висловлена публічно думка судді щодо того чи іншого юридичного питання не може бути підставою для відводу» [15].

Стосовно практики залишення без розгляду заяв про відвід необхідно звернути увагу на те, що статті 75–83 КПК України не містять жодного положення щодо можливості залишення заяви потерпілого про відвід слідчого судді без розгляду.

Аналізуючи питання заявлення відводів у кримінальних провадженнях за наявності інших обставин, які викликають сумнів у неупередженості суду (пункт 4 ч.1 ст. 75 КПК України) на практиці, доцільно зупинитись на таких ухвалях:

– від 01 листопада 2021 року у справі № 305/1215/21, в якій Рахівський районний суд Закарпатської області, задовольняючи заяву про відвід, зазначив про те, що обставини упереджених висловлювань слідчого судді на адресу учасника справи в розумінні пункту 4 ч. 1 ст. 75

КПК України є такими, що вже самі по собі можуть викликати у сторонньої особи сумнів у неупередженості будь-якого судді, який здійснює розгляд справи, а тому, враховуючи практику Європейського суду з прав людини, положення пункту 1 ст. 6 Конвенції, ч. 1 ст. 21 КПК, з метою забезпечення достатніх гарантій для того, щоб виключити сумнів щодо об'єктивного розгляду справи та для забезпечення умов, за яких у будь-кого не виникло б сумнівів щодо розгляду справи безстороннім та неупередженим судом [16];

– від 26 травня 2023 року у справі № 686/6889/23, в якій Хмельницький міськрайонний суд Хмельницької області, задовольняючи заяву про відвід, зазначив, що порушення вимоги ч. 3 ст. 35 КПК України, а саме порядку визначення слідчого судді для розгляду цієї справи, є підставою для відводу суду [17];

– від 05 лютого 2024 року у справі № 712/11755/23, в якій Соснівський районний суд м. Черкаси, задовольняючи заяву про відвід, зазначив про те, що достатньою підставою для відводу судді є не доведений факт упередженості чи необ'єктивності судді, а наявність обґрунтованого об'єктивними обставинами припущення, що суддя в силу дії певних чинників не може зберегти безсторонність [18].

Єдиним обмеженням є зловживання учасником процесу правом на повторний відвід (ч. 4 ст. 81 КПК України). Залишення повторно заявленого відводу без розгляду можливо лише з підстав зловживання правом на відвід, наприклад, заявлення відводу слідчому судді, який фактично дублює попередню заяву про відвід та не містить нових даних щодо причин заявлення такого відводу повторно.

У практиці також є випадки, коли заявник заявляє відвід судді, який розглядає заяву про відвід слідчому судді. Заявлення відводу судді, який розглядає відвід іншому судді, а отже, не здійснює повноваження слідчого судді в розгляді кримінального провадження, а лише перевіряє наявність підстав, що викликають участь слідчого судді в такому провадженні, КПК України не передбачено.

Аналогічна позиція висловлена Вищим спеціалізованим судом України з розгляду цивільних і кримінальних справ у листі від 16.06.2016 р. № 223-1650/0/04-16 «Щодо окремих питань здійснення слідчим суддею суду першої інстанції судового контролю в кримінальному провадженні».

Зважаючи на вищевикладені обставини, натеper склалась позитивна практика розгляду слідчими суддями заяв про відвід по суті, навіть за наявності клопотань про залишення відводів без розгляду та про відмови від відводів або клопотань про відкликання заяв про відвід.

Актуальним та дискусійним нині є також питання форми заяви про відвід слідчому судді на стадії досудового розслідування в кримінальному провадженні.

Необхідно зауважити, що жодним положенням КПК України не передбачено вимог щодо форми заяви про відвід, а отже, заява про відвід може подаватись як у письмовій, так і в усній формі. У разі заявлення відводу потерпілим в усній формі секретар судового засідання, за дорученням слідчого судді, подає керівнику апарату суду довідку (заяву) щодо заявлення потерпілим в усній формі в ході судового розгляду кримінального провадження відводу слідчому судді, яка буде підставою для реєстрації відводу та передавання на розгляд іншому слідчому судді відповідно до вимог ч. 1 ст. 81 КПК України.

Особливої уваги заслуговує також питання стадії судового розгляду, на якій потерпілий має право подати заяву про відвід слідчому судді. Так, керуючись части-

ною четвертою ст. 80 КПК України, заяви про відвід під час досудового розслідування подаються одразу після встановлення підстав для такого відводу. Тобто фактично потерпілий може скористатись таким правом протягом усього судового процесу.

Заяви про відвід під час судового провадження подаються до початку судового розгляду. Заявлення відводу після початку судового розгляду допускається лише у випадках, якщо підстава для відводу стала відома після початку судового розгляду.

Висновки. У підсумках проведеного аналізу актуальних питань правового регулювання та практичного забезпечення прав потерпілого на відвід слідчого судді на стадії досудового розслідування в кримінальному провадженні, особливостей та процесуальних механізмів такого забезпечення варто зазначити певні висновки.

Інститут відводу слідчого судді є важливою гарантією забезпечення права на справедливий та неупереджений суд. Порушення слідчим суддею порядку розгляду відводу на стадії досудового розслідування в кримінальному провадженні є порушенням вимог кримінального процесуального закону, що ставить під сумнів неупередженість, об'єктивність і справедливість правосуддя та призводить до прийняття незаконного судового рішення.

За результатами проведеного аналізу проблема належного забезпечення права потерпілого на заявлення відводу на стадії досудового розслідування в кримі-

нальному провадженні може бути розв'язана завдяки активній процесуальній позиції потерпілого, використанню всього спектра прав, збиранню та реалізації доказів та використанню судової практики.

З огляду на викладене доцільно усунути законодавчі колізії шляхом внесення відповідних нормативних коректив, а саме:

– доповнити частину 1 ст. 75 КПК України пунктом, в якому вказати такі підстави для відводу слідчому судді або суду: порушення порядку визначення слідчого судді для розгляду справи; упереджені висловлювання слідчого судді або суду на адресу учасника справи; наявність обґрунтованого об'єктивними обставинами припущення, що слідчий суддя або суддя в силу дії певних чинників не може зберегти безсторонність;

– доповнити ст. 80 КПК України положенням, яке буде визначати право учасника справи заявляти як усний, так і письмовий відводи слідчому судді та суду;

– доповнити ст. 81 КПК України положенням, яке буде визначати, що повторно заявленим відводом є відвід, який подано учасником справи з аналогічних підстав, які вже були наведені в попередньо поданому відводі.

Викладені положення є актуальними та важливими в процесі формування єдиного підходу застосування кримінального процесуального законодавства в Україні для забезпечення прав потерпілого у вирішенні питання відводу слідчого судді на стадії досудового розслідування в кримінальному провадженні.

Список використаних джерел

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 14.02.2025).
2. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 14.02.2025).
3. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення: 14.02.2025).
4. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 2 червня 2016 року № 1402-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text> (дата звернення: 14.02.2025).
5. Рішення ЄСПЛ по Справі «Кипріано проти Кіпру» (заява №73797/01): рішення Європейського Суду з прав людини від 15 грудня 2005 року. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/ukr?i=001-125685> (дата звернення: 14.02.2025).
6. Рішення ЄСПЛ по Справі «Мікаллеф проти Мальти» (заява № 17056/06) : рішення Європейського Суду з прав людини від 15 жовтня 2009 року. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/ukr?i=001-202494> (дата звернення: 14.02.2025).
7. Рішення ЄСПЛ по Справі «П'єрсак проти Бельгії» (заява № 8692/79): рішення Європейського Суду з прав людини від 01 жовтня 1982 року. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/ukr?i=001-104050> (дата звернення: 14.02.2025).
8. Рішення ЄСПЛ по Справі «Гривз проти Сполученого Королівства» (заява № 57067/00) : рішення Європейського Суду з прав людини від 16 грудня 1983 року. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/ukr?i=001-185429> (дата звернення: 14.02.2025).
9. Данілов Ю.М. Підстави для відводів суддів у кримінальному провадженні за 2023 рік. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 4. С. 742–745. URL: http://lsej.org.ua/4_2024/180.pdf (дата звернення: 14.02.2025).
10. Lazareva D., Melnychenko A. Recusal of an investigating judge or judge in criminal proceedings: general provisions, peculiarities, issues. *Науковий вісник Дніпровського державного університету внутрішніх справ*. 2024. № 3. С. 190–195. <https://doi.org/10.32782/2078-3566-2024-3-24>.
11. Бангалорські принципи поведінки суддів від 19 травня 2006 року, схвалених Резолюцією Економічної та Соціальної Ради ООН 27.07.2006 р. № 2006/23. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_j67#Text (дата звернення: 14.02.2025).
12. Рішення ЄСПЛ по Справі «Лауко проти Словаччини» (заява № 4/1998/907/1119) : рішення Європейського Суду з прав людини від 02 вересня 1998 року. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/ukr?i=001-58234> (дата звернення: 14.02.2025).
13. Постанова Пленуму Верховного Суду України № 8 «Про незалежність судової влади» від 13 червня 2007 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0008700-07#Text> (дата звернення: 14.02.2025).
14. Ухвала Великої Палати Верховного Суду від 13 січня 2021 року у справі № 761/16124/15-ц. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94525429> (дата звернення: 14.02.2025).
15. Ухвала Великої Палати Верховного Суду від 01 жовтня 2018 року у справі № 9901/673/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/76887043> (дата звернення: 14.02.2025).
16. Ухвала Рахівського районного суду Закарпатської області від 01 листопада 2021 року у справі № 305/1215/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/100763299> (дата звернення: 14.02.2025).
17. Ухвала Хмельницького міськрайонного суду Хмельницької області від 26 травня 2023 року у справі № 686/6889/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111119244> (дата звернення: 14.02.2025).
18. Ухвала Соснівського районного суду м. Черкаси від 05 лютого 2024 року у справі № 712/11755/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116847584> (дата звернення: 14.02.2025).

References

1. Konventsiiia pro zakhyst prav liudyny i osnovopolozhnykh svobod [The Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms]. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (access date 14.02.2025) [in Ukrainian].
2. Konstytutsiia Ukrainy [Constitution of Ukraine]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (access date 14.02.2025) [in Ukrainian].
3. Kryminalnyy protsesualnyy kodeks Ukrayiny [Criminal procedure code of Ukraine]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/conv#Text> (access date 14.02.2025) [in Ukrainian].
4. Zakon Ukrainy "Pro sudoustriy i status suddiv" [The Law of Ukraine "About the judicial system and the status of judges"]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text> (access date 14.02.2025). [in Ukrainian].
5. Rishennia YeSPL po Spravi "Kypriano proty Kipru" (zaiava № 73797/01): rishennia Yevropeiskoho Sudu z prav liudyny vid 15 hrudnya 2005 roku [Decision of the ECtHR on the Case "Kyprianou v. Cyprus" (application No. 73797/01): decision of the European Court of Human Rights dated December 15, 2005]. Retrieved from: <https://hudoc.echr.coe.int/ukr?i=001-125685> (access date 14.02.2025). [in Ukrainian].
6. Rishennia YeSPL po Spravi "Mikallef proty Mal'ty" (zaiava № 17056/06): rishennia Yevropeiskoho Sudu z prav liudyny vid 15 zhovtnya 2009 roku [Decision of the ECtHR on the Case "Micallef v. Malta" (application No. 17056/06): decision of the European Court of Human Rights dated October 15, 2009]. Retrieved from: <https://hudoc.echr.coe.int/ukr?i=001-202494> (access date 14.02.2025). [in Ukrainian].
7. Rishennia YeSPL po Spravi "P'yersak proty Bel'hiyi" (zaiava № 8692/79): rishennia Yevropeiskoho Sudu z prav liudyny vid 01 zhovtnya 1982 roku [Decision of the ECtHR on the Case "Piersack v. Belgium" (application No. 8692/79): decision of the European Court of Human Rights dated October 1, 1982]. Retrieved from: <https://hudoc.echr.coe.int/ukr?i=001-104050> (access date 14.02.2025). [in Ukrainian].
8. Rishennia YeSPL po Spravi "Hryvz proty Spoluchenoho Korolivstva" (zaiava № 57067/00): rishennia Yevropeiskoho Sudu z prav liudyny vid 16 hrudnya 1983 roku [Decision of the ECtHR on the Case "Grievies v. United Kingdom" (application No. 57067/00): decision of the European Court of Human Rights dated December 16, 1983]. Retrieved from: <https://hudoc.echr.coe.int/ukr?i=001-185429> (access date 14.02.2025). [in Ukrainian].
9. Danilov, YU.M. (2024). Pidstavy dlya vidvodiv suddiv u kryminal'nomu provadzhenni za 2023 rik [Grounds for the recusal of judges in criminal proceedings in 2023]. *Yurydychnyy naukovy elektronnyy zhurnal*, 4, 742–745 [in Ukrainian].
10. Lazareva, D., & Melnychenko, A. (2024). Recusal of an investigating judge or judge in criminal proceedings: general provisions, peculiarities, issues. *Scientific Bulletin of the Dnipro State University of Internal Affairs – Naukovyy visnyk Dniprovs'koho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav*, 3, 190–195. <https://doi.org/10.32782/2078-3566-2024-3-24> [in English].
11. Banhalors'ki pryntsyipy povedinky suddiv vid 19 travnya 2006 roku, skhvalenykh Rezolyutsiyeyu Ekonomichnoyi ta Sotsial'noyi Rady OON 27.07.2006 № 2006/23 [Bangalore Principles of Judicial Conduct of May 19, 2006, approved by Resolution of the UN Economic and Social Council 27.07.2006 No. 2006/23]. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_j67#Text (access date 14.02.2025). [in Ukrainian].
12. Rishennia YeSPL po Spravi "Lauko proty Slovachchyny" (zaiava № 4/1998/907/1119): rishennia Yevropeiskoho Sudu z prav liudyny vid 02 veresnya 1998 roku [Decision of the ECtHR on the Case "Lauko v. Slovakia" (application No. 4/1998/907/1119): decision of the European Court of Human Rights dated September 02, 1998]. Retrieved from: URL: <https://hudoc.echr.coe.int/ukr?i=001-185429> (access date 14.02.2025).
13. Postanova Plenumu Verkhovnoho Sudu Ukrayiny "Pro nezalezhnist' sudovoyi vlady" vid 13 chervnya 2007 roku № 8. [Resolution of the Plenum of the Supreme Court of Ukraine dated June 13, 2007 No. 8]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0008700-07#Text> (access date 14.02.2025). [in Ukrainian].
14. Ukhvala Velykoyi Palaty Verkhovnoho Sudu vid 13 sichnya 2021 roku u spravi № 761/16124/15-ts. [Resolution of the Grand Chamber of the Supreme Court of January 13, 2021 in case No. 761/16124/15-cj]. Retrieved from: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94525429> (access date 14.02.2025). [in Ukrainian].
15. Ukhvala Velykoyi Palaty Verkhovnoho Sudu vid 01 zhovtnya 2018 roku u spravi № 9901/673/18. [Resolution of the Grand Chamber of the Supreme Court of October 01, 2018 in case No. 9901/673/18]. Retrieved from: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/76887043> (access date 14.02.2025). [in Ukrainian].
16. Ukhvala Rakhivs'koho rayonnoho sudu Zakarpat's'koyi oblasti vid 01 lystopada 2021 roku u spravi № 305/1215/21. [Resolution of the Rakhiv District Court of Zakarpattia Region of November 01, 2021 in case No. 305/1215/21]. Retrieved from: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/100763299> (access date 14.02.2025). [in Ukrainian].
17. Ukhvala Khmel'nyts'koho mis'krayonnoho sudu Khmel'nyts'koyi oblasti vid 26 travnya 2023 roku u spravi № 686/6889/23. [Resolution of the Khmelnytskyi City District Court of Khmelnytskyi Oblast of May 26, 2023 in case No. 686/6889/23]. Retrieved from: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111119244> (access date 14.02.2025). [in Ukrainian].
18. Ukhvala Sosnivs'koho rayonnoho sudu m. Cherkasy vid 05 lyutoho 2024 roku u spravi № 712/11755/23. [Resolution of the Sosnivskyi District Court of Cherkasy of February 05, 2024 in case No. 712/11755/23]. Retrieved from: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116847584>. (access date 14.02.2025). [in Ukrainian].

Tsypa Serhii,

Postgraduate Student

(Donetsk State University of Internal Affairs, Kropyvnytskyi)

ORCID: <https://orcid.org/0009-0004-7712-2484>

RECUSAL OF THE INVESTIGATING JUDGE AS AN EFFECTIVE WAY TO ENSURE JUSTICE AND PROTECT THE RIGHTS OF THE VICTIM AT THE STAGE OF PRE-TRIAL INVESTIGATION IN CRIMINAL PROCEEDINGS

The article is devoted to the analysis of topical issues of legal regulation and practical enforcement of the victim's right to challenge the investigating judge at the stage of pre-trial investigation in criminal proceedings, as well as to the specifics and procedural mechanisms of such enforcement.

Attention is drawn to the issues of practical implementation of the right to challenge at the stage of pre-trial investigation in criminal proceedings and the mechanisms for ensuring such a right. The author analyzes the works of scholars who have studied the peculiarities and specifics of challenging investigating judges in criminal proceedings. The author reveals the practical peculiarities and inconsistencies arising in the process of exercising the right to challenge an investigating judge at the stage of pre-trial investigation in criminal proceedings. The author highlights the topical issues of exercising the right to challenge an investigating judge in accordance with the provisions of the Criminal Procedure Code of Ukraine (hereinafter – CPC of Ukraine), the case law of the Supreme Court, and the position of the European Court of Human Rights (hereinafter – ECHR).

The article examines the problematic issues of ensuring the victim's right to challenge an investigating judge during the pre-trial investigation in criminal proceedings with a view to ensuring the proper administration of justice and court decision-making in Ukraine.

In the course of the study, the author provides an understanding of the essence of the institute of recusal, clarifies the significance of the institute of recusal of an investigating judge in compliance with the guarantees of the administration of justice at the pre-trial investigation stage in criminal proceedings, points out the need to comply with international standards when considering recusal motions, and identifies problematic practical issues of the procedure and specific features of recusal of investigating judges, and also analyzes the current case law on such recusal motions.

It is stated that it is the independent and impartial administration of justice which guarantees the rights and freedoms of every citizen, and therefore, in order to properly and effectively protect the rights, freedoms and legitimate interests of a victim in criminal proceedings, it is necessary to take into account the practical features and apply the rules of law set forth in the rulings of the Supreme Court and judgments of the ECHR.

Based on the results of the legal analysis of the current provisions of the criminal procedural legislation of Ukraine, and taking into account the current judicial practice in terms of ensuring the rights of the victim at the pre-trial investigation stage in criminal proceedings, the author makes proposals for eliminating legislative conflicts by amending the provisions of the CPC of Ukraine.

Key words: *recusal, victim, administration of justice, right to recusal, ensuring the rights of the victim, pre-trial investigation, ECHR practice, protection of rights.*